

NOVI BETONSKI MOST ČEZ DOBLIČANKO PRI ČRNOMLJU
(zgrajen l. 1911—12).

DOKTOR LOVRO.

Novela v listih. — Spisal Pavel Perko.

I.

Čudak sem. Nastanil sem se kot zdravnik v samotnem gorskem kotu, kjer še nikdar zdravnika niso imeli. Znanci in tovariši so se mi smejali, ko sem odhajal. — In so rekli:

»Je pač to ena izmed njegovih kapric. Čudak je bil in bo ... No, vzdrži itak ne. Svoj idealizem si ohladi in pride in poreče: Bedak sem bil ... In tako dalje. —

Čudak sem, to vem. A navzlic temu sem tukaj ob vznožju Blegoša. Zaprt pred svetom! Prost in neodvisen! O takem življenju — to veš — sem sanjaril še kot dijak. Sedaj ga imam. In moram reči, da sem srečen kot nihče na vsem svetu ... Pa celo preprosti ljudje se mi čudijo in ne morejo verjeti.

»Dr. Lovro — ali je mogoče?«

»Kakopak.«

»Ej, ne verjamem. Za par tednov ste prišli na oddih. Neko jutro Vas bo vzelo in mi bomo kot smo bili ...«

»Nikakor. Jaz ostanem.«

»In pozimi?«

»Ostanem!«

In se jim od srca smejem — tem dobrim ljudem, ki majejo z glavo in pravijo: »Zapustil nas bo, ko se ga bomo najbolj privadili.«

Jaz pa jim zatrjujem: »Ko bo tulila burja in zanašala sneg izpod Blegoša: takrat bom najbolj

vesel in bom čutil, da sem človek, prost in neodvisen ... Prost in neodvisen, kot je prosta burja izpod vašega Blegoša.«

Ne umejo popolnoma, kaj se pravi: prost in neodvisen — a vendar verjamejo čezdalje bolj in gredo in pravijo:

»Dr. Lovro ostane med nami — in celo pozimi ...«

Kako te ljubim, ljudstvo moje, naravno še in nepokvarjeno!

Pa kako je prišlo do tega? Kako da sem si izbral ta divji gorski kot ob vznožju Blegoša? — Poslušaj!

Kot doktorand sem bil obiskal v teh krajih znanca in prijatelja. Bil je župnik v samotni fari onstran Blegoša. Sedaj ga ni več; umrl je pred dvema letoma. No in takrat, ko sem bival pri njem, smo bili napravili izlet na Blegoš in se vračali popoldne skoz Kopačnico. Mlinar Lojze iz Kopačnice je imel naročeno, da zapreže in nas popelje do velike ceste in okrog Blegoša nazaj domov.

Mlinarjeva hiša v Kopačnici —

Pa saj ti kraj ni znan. Kako naj ti ga opišem? Mimo mlina teče voda in šumi in izpira že itak izprane skale ob bregovih. Tik vode se vije cesta, ozka sicer, a bela kot mleko in izprana in trda kot so trde in izprane blegoške čeri. Ob obeh straneh se ločijo gorska rebra, ki se jim grebeni in pašnati vrhovi kopljejo v solncu, ko je tu spo-

daj že zdavnaj senca zagrnila dolino . . . In Mlinarjeva hiša! Na oknu cvete nagelj in reseda. Za nageljnom pa mlad obraz z očmi jasnimi in čistimi kot je čista in jasna voda doli v potokovi strugi . . . To je Lucija, sestra mlinarja Lojzeta — šivilja.

»Kako dehti nagelj! In kako se je reseda lepo razcvela!« sem rekel, ko sem bil stopil mimo okna.

»Proti solncu jih obračam. In letos je solnca mnogo . . .« je rekla Lucija in zardela.

»Glejte, tu imam tudi belagonijo in rožmarin.«

Sklonila se je izza šivalnega stroja in vzela z drugega okna belagonijo in rožmarin.

Res, tudi belagonija in rožmarin sta bila v polnem razcvetu. Vendar, nagelj mi je ugajal najbolj. In — kdo bo vedel — morda sem ga utrgal sam, morda mi ga je utrgala ona: še preden je imel brat Lojze napreženo, sem držal v roki tri vršiče, ki so se bili razcveli izmed vseh najlepše . . .

»Hvala. A kako naj povrnem, ker — ker grem in me več ne bo?« sem se opravičeval. Težko, silno težko mi je bilo pri srcu.

»Morebiti pa še pridete,« je rekla in postavljala nazaj belagonijo in rožmarin.

»In tedaj« — je dodala — »tedaj morebiti poženejo iz tehle vršičev novi popki in novi cvetovi . . .«

Sklanjala se je nad belagonijo in — kdo bo vedel, če ni imela solznih oči . . . Lucija Mlinarjeva —.

»Kako je vendar lepo tu pri vas,« sem dejal Lojzetu, ko sva sedela spredaj na vozu. Močna postava se mu je sklanjala nad jermenje, ki je ž njim komaj krotil iskro žival.

»Lepo —? Ej, ne verjamem.«

In dvoje oči, skoro podobnih onim za nageljnom in resedo, me je pogledalo neverjetno. Iz lepega, nekoliko bledega obraza je sijala duša, odkrita in pametna, in je hotela reči:

»Kdor trdi, da je pri nas lepo, ta se ali šali, ali pa ima oči ustvarjene drugače ko drugi ljudje. Vsakdo pravi, da je kraj pust in dolgočasen.«

»Lepo! V resnici lepo!« sem mu zatrjeval. In ves navdušen sem začel opisovati stvari, ki jih ljudje tukaj imajo, pa ceniti ne vedo. Idilični mir, tihota, zrak, voda, šumenje vihre po vrhovih, močnost gorâ in čeri . . .

Družba na vozu se mi je smejala. In prijatelj župnik je pripomnil:

»Fantast in idealist.«

Nekdo drugi pa je pristavil:

»Čudak.«

Toda, kaj meni za to! Oko mi je objemalo kot v slovo gore in grebene, ki so žareli v po-

poldanskem solncu. Ah, in tista lisa neba nad nami se je širila boljbolj — znamenje, da bomo kmalu na veliki cesti . . .

»Veste kaj —?« sem poudaril in se obrnil na vozu.

»No?«

»Jaz pridem in se nastanim v tem kraju.«

Župnik je ustavil nasmeh in dovtip in me pogledal začudeno. Tudi drugi so obmolknili. Šele čez hip so se zavedeli in vprašali:

»Kaj? Kako? Eh?«

»Poglejte!« in kazal sem na hrib, ki se je moral dvigati tik nad Mlinarjevo hišo. Na pobočju je stala bela hišica, obrnjena proti solncu.

»Pridem in se nastanim v onile hišici.«

Drugi so se zasmeli in so potem zaobrnil pogovor na druge stvari. Samo Lojze se je okrenil proti meni in pojasnil:

»To je hišica tete Jere.«

In izvedel sem, da je teta Jera res teta Lojzeta in Lucijina, da je stara samica in bogata ter da ima nad vse rada Lojzeta in Lucijo, a Lucijo še rajša . . .

Ko smo stopali z voza, je pripomnil Lojze:

»Ko bi res mislili, gospod, in prišli —. Saj najbrž ne mislite . . . Pa ko bi prišli, rečem Vam, da bi bili ljudje veseli nad vso mero . . . Za posebno čast in prijaznost bi imeli to! In jaz, ako bi bilo treba, bi zapregel in peljal, kadar bi hoteli. In če bi bilo tudi pozimi in v goro — vseeno! Ko so ono leto umirali ljudje za kozami — o j kako bi bili potrebovali zdravnika, pa ga ni bilo . . . Pa kaj govorim — saj itak ne pridete!«

Ej Lojze, tedaj nisi verjel niti ti, niti drugi. A danes! Glej — moje sanje so resnica. Nastanil sem se in sedaj sem tu. Stanujem v hišici na holmu. Teta Jera joka samega veselja in pravi: »Sedaj bom živela. In ako zbolim, bom imela zdravnika izmed vseh najbliže!« Doli ob cesti pa stoji hiša in na oknu nagelj in reseda in belagonija in rožmarin . . .

Ali sem čudak, ali nisem?

Sam sebi se čudim in se povprašujem: »Ali bo to tudi ostalo?«

Pa naj ostane ali ne: dovolj mi je, da sem tu! Čudak sicer, a srečen in zadovoljen kot nihče na svetu.

II.

Prva dolžnost me je klicala k Tinetu —. Pa saj ti ni znano, kdo je bil Tine. Poslušaj! Bilo je takoj drugi dan; niti se nisem bil dobro ustanovil. Prihiti Lojze zjutraj navsezgodaj, zasopel ves v strahu.

»Nesreča! Pomislite, dr. Lovro! Tineta je prezezelo . . . Kôsa! — Tine je peljal s travnika in kosa je ležala poleg njega na vozu. Pelje pod drevsom, veja zgrabi koso, kosa njemu čez roko in prsi . . . Desna roka mu visi kakor mrtva in preko prsi zija rana . . . Dr. Lovro, rešite ga — naš prijatelj je!«

Tedaj pa teta Jera: »Jedet! Tineta? Kosa?«

Obraz, podolgast in naguban, ji je izražal strah in presenečenje. Suhe roke je sklepala na prsih in lovila sapo.

»In jaz sem mu bila krstna botra in vedno me je imel v spoštovanju . . . Dr. Lovro, rešite ga!«

In jaz—? Prvič: novinec! Drugič: tak slučaj! Tretjič: malo ali nič zdravniških potrebščin . . . Ustrašil sem se malo manj nego teta Jera. Na tako hiter slučaj nisem bil pripravljen.

Tedaj mi je šinila v glavo misel na dr. Oblaka. Mimogrede sem se mu bil predstavil v mestu. On ti je starina, originalen, zadosti več, toda naveličan. Stopil sem bil v sobo — to je bilo šele včeraj — in se mu predstavil, rekoč:

»Dr. Lovro, ki odhajam pod Blegoš — v samoto.«

»Prav!« je zavpil. Govoril je le kričaje. »Prav! Mi boste olajšali delo. Hribi in daljava . . . Eh, debeli smo! In staramo se in za pokoj se pripravljamo!«

Potem me je prijel za rame in me odrinil, da me pogleda od daleč.

»Eh, Vi ste trlica!« je vpil. »Za blegoške grape kakor nalašč. A čudak ste, pravijo, ker greste . . . Ne rečem. Ko bi bil človek še mlad — zakaj ne! Ampak! Eh. Vina!«

Ko sva sedela ob kupici, mi je prišlo na misel, da bi ga znal še potrebovati — moža. In sem ga naprosil:

»— ko bi prišel težji slučaj . . . Zlasti izprva, dokler še nimam prakse . . . Ali bi smel poslati —?«

»Pošljite! Pridem!« je vpil in trkal na zdravje.

»In pa instrumenti in —«

»Posodim! Vse posodim!«

Tedaj pač nisem mislil, da bom potreboval njegove pomoči tako kmalu. Pa sem jo.

In še tisto uro — takoj potem je zapregel Lojze in hajd v mesto do dr. Oblaka.

Pastir, ki sem ga našel nekje pod hribom, mi je pokazal pot do Tineta. Kovčeg, nekaj obvez, lapis, bata, svila: to je bilo vse, kar sem imel pri sebi.

Izba, kjer je ležal Tine, je bila mala, a snažna. Stara žena, menda teta, je stala ob postelji. Nekaj sosed se je potihem rinilo skoz vrata in si brisalo solze. Jernač — nekak vaški zdravnik —

se je trudil, da dvigne bolnika in mu poda kozarec z vodo. Tine je zatezal obraz ob vsakem požirku.

»Boli —?«

Prikimal je in omahnil na zglavje. Čez malo časa pa je odprl oči in rekel komaj slišno:

»Ne zamerite, dr. Lovro . . . Da smo Vas klicali . . . Hudo je bilo . . .«

Bil je čeden fant, krepkih mišic, pravilnih potez. Preko čela mu je visel šop valovitih las, mokrih od potu. Mišice krog ust so drhtele . . .

Stvar je bila resna. Kajpak! Rana preko prsi se je vlekla do dvajset centimetrov v dolgost. In roka? Žila dovodnica nad komolcem je morala biti načeta, ako ne presekana. In kite? Koliko jih je presekanih, koliko ne: to se bo videlo, ko se rana izčisti. Ali bo fant prestal, ali podlegel? Ali bo desna roka sploh še za rabo? — Vprašanja, ki so bila za sedaj najbolj važna, a žal, skrita v bodočnost . . .

Izpral sem rano in videl, da ni le dolga, ampak tudi globoka, segala je malone do reber . . . Kri, ki se je bila mestoma strdila, je drla iznova . . . Jernač je bledelel strahu; ženske so jokale naglas. A fant je trpel kot junak. Le zdajpa zdaj je zaškrtalo v zobeh in mišica na obrazu se je nategnila . . .

»Škoda, da nisem sporočil dr. Oblaku, naj pride tudi sam —« sem pomislil. »Ako ne pride in bi imele nastopiti komplikacije te ali one vrste: potem pošljem ponj na vsak način. Za sedaj pozkusim.«

»Naš prijatelj je . . .«

In gorka misel mi je šla preko srca:

»Poizkusim vse — že zaradi nje — zaradi —«

Ne! Nikakih stranskih ozirov! V službi sem kot zdravnik! In kot zdravnik imam storiti vse, kar morem!

Posrečilo se mi je, da sem ustavil kri in obvezal rano. Potem — žila? Pravilno! — Toplota? Normalno! — Za enkrat nič posebnega. Oddahnil sem se; in Jernač poleg mene tudi.

V dveh urah se je vrnil Lojze. Pripeljal je orodja, obvez in zdravil. Dobra duša je dr. Oblak. Priložil je pisemce s tole vsebino:

»V steklenki prilažam »fluidum extractum«. Sam sem ga krstil tako. Sam ga izdelujem. D zdaj se mi je pri svežih ranah še vselej obnesel. Rabite ga šele čez par dni, ko se boste prepričali, da se ni priteknilo vnetje in da se ni zvišala toplota. Le v tem slučaju! Ker to je jodova spojina, pri bolnikih z vročino in vnetjem bi učinkovala smrtonosno. Za slučaj, da bi nastopilo kaj posebnega, me kličite!«

Lej ga! Dr. Oblak in pa njegov »fluidum extractum«. Bo pač nedolžen ta »fluidum«. Ampak original je ta dr. Oblak kot zdravnik.

Postavil sem steklenko na polico in se lotil bolnika. Žila je bila še vedno kot poprej. Tudi vročina se ni zvišala v teh par urah. In zopet je trpel, a trpel kot junak, da smo se mu čudili. Ko sem mu šival rano, je pač trenil ob vbodih, a glas ni bilo iz prsi... Lojze in Jernač sta mi bila v pomoč.

»Kako je?«

»Bolje. Toda, dr. Lovro, nekaj bi rekel —«

Pol v dvomu, pol v strahu je gledal sedaj mene, sedaj Lojzeta.

»No?«

»Dr. Lovro, jaz nimam denarja...«

Težko in s premagovanjem je spravil besedo iz sebe. In kakor da ga je sram, je zaprl oči in pega rdečice mu je stopila na sicer bleda lica.

»Kdo te vpraša za denar!« sem se mu nasmehnil in mu pogladil lase raz potno čelo. Ta lepi, močni fant je bil kakor otrok! Človek ga je moral rad imeti.

»Ampak vseeno,« je ugovarjal, »to je Vaša služba, dr. Lovro. A jaz nimam ničesar. Glejte, teta bolega in opravi komaj doma. Jaz hodim v dnino in zaslužim. A sedaj sem bil pri vojaki in —. Lojze, ti veš, da nimam...«

»Pusti tisto,« mu je prigovarjal Lojze.

Po poti domov sem izvedel vse podrobno. Fant je priden in pošten kot le kdo. Hodil je v dnino večinoma k Mlinarju. Pri Mlinarjevih ni očeta že osem let. Lojze mora biti v mlinu; a posestvo je veliko. In tako so se privadili Tineta in ga imajo kakor za domačega. Že kot otroci so bili vedno skupaj: Lojze, Lucija in Tine. In ko je nekoč Lucija — bila je stara tedaj osem let — padla v vodo, je skočil Tine za njo in jo potegnil na suho tik nad kolesom... Od tedaj je bil Tine več pri Mlinarjevih nego doma...

Tako torej. Zato pa: »Naš prijatelj je!« Ampak —.

Miruj, srce, in ne povprašuj! Dolžnost kliče, in storiti je treba, kar se storiti da!

III.

Čezdalje bolj mi ugajajo ljudje in kraji. Nisem se motil. Pravtako je, kot sem včasih sanjaril kot dijak. Tedaj sem navadno porinil knjigo od sebe in se zagledal v daljavo. In prisanzal sem pred dušo slovenske grape in griče in gorovja, razorana po rebrih. Nisem si predstavljal kakih turistovsko-lepih skalnatih vrhov, ker skala je

mrtva. Mislil sem na gore, porasle z gozdi, sočne in zelene. Ko spomladi bukva ozeleni in smreka dobi živahnjšo barvo; ko trava in mah poženeta; ko ptič žvrgoli po vejah in se vrana prepeljava z gore v goro... Med gozdi, kot za izpremembo, zeleni travnik in rodi polje... Na polju kmet-orač; po travnikih kosci in grabljice; po pašah pastirji... To — se mi zdi — je slovenska domovina in slovensko ljudstvo!

In to imam! Sedaj sem v sredi tega, kar je bilo v tistih letih najljubši predmet mojih sanj.

Čudak —? Naj bom! Kaj mi mari!

To jutro sem ležal pred kočo, roke pod glavo, gledajoč v oblake, in sanjaril. Pomladni vetrovi so veli izpod Blegoša; vrt in njivica in log in gora: vse se je oblačilo v zeleno. Teta Jera je čedila po hiši in rožljala s posrebrnimi noži in vilicami in brisala porcelanaste skodelice. — Za dr. Lovrota, ki je prišel in napravil čast vsemu okraju...

»Slišite, teta Jera!«

V hiši je zaropotalo in hitro kakor mladenka je stala na pragu, zardela sreče in ponosa in — glej jo! — z belim predpasnikom...

»Teta Jera, Vaš Tine mora ozdraviti, pa naj bo, kar hoče! Jaz, dr. Lovro, ga Vam ozdravim. Kaj pravite na to?«

»Hvala Božu, dr. Lovro! Sreča za nas, da Vas imamo! Da bi le tudi ostali.«

»Ostanem, kakopak! Ampak, teta Jera, povejte mi, čigavi so travniki in polja in doli okrog Mlinarjeve hiše. Poglejte: na levi in desni tja do pod hriba... Vidite?«

»Vidim.«

»Čigavo je vse to?«

»I — Mlinarjevo! Pravzaprav: Mlinaričino; ker ona je sedaj gospodar. Čigavo bo pozneje, ne vem. Če se oženi Lojze, bo njegovo. A Lojze ne mara; je najrajši sam.«

»In Lucija —?«

»Lucija ostane, kakor je. Kakopa! Samo, ko bi se primerilo, da se oženi Lojze in pride mlada k hiši in bi se ne razumeli — potem jaz vzamem Lucijo k sebi. Tako je, teta sem ji; in drugih nimam.«

Otrla si je solzo s predpasnikom in zrla tja dol na rožmarinova okna, sanjajoča v solncu.

»Morda pa se Lucija omoži —?« sem preudarjal.

»Kdo ve? Na svetu je vse mogoče. Vendar — ne verjamem.«

»A če se Lucija omoži na dom, potem — teta Jera — jaz kupim od Vas hišico in vrt in njivo in ostanem tukaj za vedno... In Vi, teta Jera,

mi boste gospodinjali, da bo veselje . . . Kaj pravi-
vite na to?»

»Dr. Lovro, Vi se šalite.«

»A če se ne šalim —?»

»Na svetu je vse mogoče,« je rekla teta Jera dvoumno. Da je pri dr. Lovretu mogoče tudi to, kar pri drugih ni: to je ženica vedela; zato se ni čudila ponepotrebne.

Spodaj v mlinu pa je ropotalo tako veselo kakor za stavo. Stope so tolkle, da so se ločili posamezni udarci gor v grič. Celu šumenje vode, ki je padala v kolesa, se je razločilo. Hiša, bela in velika — največja v okolici — se je ozirala za solncem; par zelenih oken je prijazno gledalo navzgor . . .

In spomnil sem se, da pravzaprav moram v dolino. Nekaj platnenih obvez bo treba za Tineta . . . In pri Mlinarjevih se sploh še nisem oglasil . . . Spodobi se, da grem.

In šel sem. —

Lojzeta sem dobil pred mlinom. Moko je nakladal na voz, da jo razpelje po dolini. Kako me je bil fant vesel.

»Glejte,« mi je razlagal, »z vozom grem po dolini; poberem, kar imajo za v mlin; ali pa oddam, kar je bilo sèmlito. To je moje veselje.«

Potem mi je razkazal mlin in razložil vsako malenkost važno in natančno.

»Vidite, mlin je na tri tečaje. Pšenico meljem na bel kamen, ali pa na zmesen, kakor kdo želi. Tu je beli kamen, tam zmesni — in tam oni je za pšeno. Razentega so še stope; šest jih je. Glejte, voda pada na kolesa iz treh korit. In poslušajte, ali ne teko kolesa gladko, kot namažana? Boste naleteli po drugih mlinih, da bo ropotalo in stresalo. Zakaj? Zato, ker zobje v vzgónih ne segajo gladko drug v drugega!«

»In to? Lojze, kaj je to?«

Iz mlina je bila napeljana pod stropom žica, ki je vodila skoz vežo v družinsko sobo. Prav tedaj je stresalo žico in zvonec se je oglašal.

»To —?» se je smejal Lojze — »to je znamenje, da bo lijak kmalu prazen in da bo treba nasuti vdrugo. Zaklopka se sproži in zvonec kliče . . . Če spim ponoči, me zbudi; če sem zunaj na polju, pa slišim in pridem . . . Veste, dr. Lovro: moje veselje je mlin!«

»Ali ni dolgčas v mlinu?«

»Dolgčas —? V mlinu —? Ko vse brni in ropoče —? Ah, kako hitro mine teden . . .«

»Kaj pa ob nedeljah?«

»Ob nedeljah ne meljem. Po maši grem v gore, ležem v senco in gledam v dolino. Vse je tiho, kot da je svet izumrl . . . V vejah šumi . . . Orel

in kanja se vijeta v zraku . . . Ali ni to lepo, dr. Lovro?«

»Popolnoma kakor jaz! Jaz mislim ravnotako!« sem mu pritrjeval. V odgovor mi je bil pogled, vlažen in prisrčen. Zdi se mi, da sva v tem trenutku postala prijatelja . . .

»Čakajte,« — in oko mu je oživelilo — »ko Tine ozdravi, pojdemo skupno na Blegoš, vzamemo kruha in krompirja in mesa in koruze in ostanemo gori ves dan . . . Dobro, da ste pri nas, dr. Lovro! Da bi le ostali.«

Ko sva stopila mimo okna, je ropotal šivalni stroj in obstal v tistem trenutku.

»Veš, Lucija, z dr. Lovretom sva ene misli . . . Kakor hitro ozdravi Tine, pojdemo v Blegoš —.«

Pravil ji je vse to z otroškim veseljem. Sodim, da se imata rada bolj kot se navadno bratje in sestre radi imajo.

»Pozdravljeni, dr. Lovro —«

In podala mi je roko mimo nageljnov in resed — kot staremu znancu . . .

»Ali nisem pravila, da še pridete in da bosta belagonija in rožmarin pognala popke in vršiče? Pogledajte!«

Res: belagonija in rožmarin sta bila v polnem cvetu. Hotel sem poprositi —, toda v naslednjem hipu ji je šla preko čela bolesta poteza.

»Dr. Lovro, kako je s Tinetom?«

»S Tinetom —? Za sedaj ni nevarnosti, toda —.«

Govoril sem važno in s poudarkom. In — ne vem, zakaj — veselilo me je, ko se je dvoje preplašenih oči ozrlo in obstalo na meni s strahom in pričakovanjem . . .

»Ako pritisne vnetje in ako se izkaže, da kite ne pridejo več do prožnosti —«

»Potem —?»

Zmajal sem z ramami.

»Smrt —?»

»Ne ravno. Ampak —. Pomislite! Kite presekane: s tem je odvzeta tista moč, ki roko vodi v gibih in sklepih. Ako ta moč otrpne . . .«

»Potem ostane roka mrtva za vse življenje —?»

»Tako je.«

Mislil sem, da ji bo že itak blede obraz poblede še bolj. Toda nekaj kakor življenje ji je zaplalo v lica . . . Da, moja izjava ji je bila v veselje in uteho! Poslušala jo je, kot se posluša najbolj vesela novica. Bog te razumi, dekle! Ali si srca tako trdega — ne, — to pri Luciji ni mogoče! Ali pa so medsebojne razmere tako posebne, da silijo k tako čudnemu obnašanju . . .

Pogledal sem Lojzeta. Tudi na njem nisem našel tistega presenečenja, ki sem ga pričakoval.

Obraz mu je bil sicer bled, a tako hladen in miren . . .

In že mi je silila na jezik trpka beseda — kar ti vrže dekle šivanje iz rok, si zakrije obraz in zaplaka, da mi je šlo skoz mozež in kosti:

»Dr. Lovro! Ne sodite napačno! Ko bi Vi vedeli!«

Ko bi vedel — ?

No, da! Jaz res ne vem ničesar! Bog nas razumi!

IV.

To dekle mi je uganika. Kako pametno in razumno ti govori! Jasno in trezno sodbo ima o vsem; tako da se čudiš in povprašuješ, odkod ta preprosta jasnost in gotovost.

Včeraj sem lovil ribe po potoku. To je moja zabava že od nekdaj. Lovim. Nazadnje se ustavim ob mlinu.

Lucija je sedela pri oknu in šivala kakor ponavadi. Sploh je nisem videl še nikdar drugače, nego pri šivalnem stroju ob oknu. In pogovor je nanesel na to, da ima ona v Želini prijateljico Katarino, ki je jetična in ki baje ne bo več dolgo.

»Najboljši prijateljici sva si bili. V šolo sva hodili skupaj in pasli sva skupaj. In že tedaj je bila revica vsa nesrečna . . . Polna različnih želja — otroških seveda — a vendar . . . Vsako željo je morala pokopati. In čim bolj je po čem hrepenela, tem bolj gotovo je bilo, da tistega ne bo dosegla . . . Dr. Lovro, ali ni čudno, da se nekaterim ljudem skoro nobena želja ne izpolni v življenju?«

Čudno — do kakšnih misli pride to dekle!

»Lucija, ti mnogo bereš — ?« sem povprašal.

»Da, zlasti ob nedeljah. Tudi ob delavnikih zvečer, kadar ni dela preveč. Včasih pozno v noč . . .«

»Torej so okna v mlinu tako dolgo razsvetljena ob večerih! Reci, Lucija: snoči si brala do enajstih. Ali ni tako?«

Zardela je in prikimala. Dvoje začudenih oči je hotelo vprašati: »Torej se briga dr. Lovro celo za razsvetljena okna?« Bil sem v zadregi. Trudil sem se, da obrnem pogovor v drug tir.

»Katarina torej . . . Hm —. Želje . . . Hrepenenje . . . Kako naj si to mislim?«

»Na primer, poslušajte. Imela je bratranca, ki je bil doma iz Osolnice in dijak. Enkrat je prišel sem na počitnice. Oblečen je bil po mestno in vedel se je gladko in gosposko . . . Kako je bila ponosna nanj! In ko je odšel, se je izmislila, da mora tudi ona v mesto — v šolo . . .«

»Ali je šla?«

»Ne. Je niso pustili. Sicer doma niso revni in bi jo bili lahko vzdržali. Ampak ne! Oče ni hotel. In Katarina je morala potrpeti . . . Tedaj sva hodili v ponavljavno šolo. In vselej, kadar sva prišli vrh hriba nad Brdjo, je obstala in se zagledala tja v Osolnico. ‚Glej, Lucija,‘ je rekla, ‚tam je Osolnica in doli spodaj je mesto. Ko bodo drugič počitnice, tedaj pride Stanislav iznova . . . In tedaj bo večji in še bolj gosposki . . .‘«

»Pa je prišel — ?«

»Nikdar več. Morda jo je pozabil; morda se mu je zdelo predaleč . . . Potem se je tolažila, češ: mašnik bo. In ko bo vabil na novo mašo, tedaj pride gotovo . . .«

»In — ?«

»Študiral je, a šel je na Dunaj. Tam je zbolel in prišel domov, da je umrl . . . No in sedaj bo umrla tudi ona . . . Pa kaj sem hotela vprašati? Dr. Lovro, povejte mi, ali se jetika ozdravi, ali ne? Jaz mislim, da je to nemogoče.«

»Zakaj?«

»Pljuča so nagnita, pravijo. Ali se ne širi gniloba vedno dalje. Pomislite: jabolko, ki začne gniti.«

»Vse res. Toda razpad se da tudi ustaviti . . . Imel sem tovariša, ki je pri njem bolezen tako daleč, da smo mu šteli dneve in ure. Ozdravel je — in sedaj je zdrav in krepak.«

Sklonila je glavo in premišljevala.

»Pravijo, da ima kdo kal bolezen že od rojstva . . . Ko bi kdo od rojstva imel bolezen — kajne, dr. Lovro: taka bolezen se prežene vse teže? Ali pa se sploh ne prežene?«

»Vsekako je to težji slučaj. A kar splošno trditi, da se ne prežene — tega bi si ne upal . . . Toda Lucija, kaj ti je? Ti jokaš?«

V resnici! Naslonila se je na stroj in je jokala.

»Lucija!«

V hipu je stresla z glavo. A sledu, ki ga je napravila solza, ni mogla utajiti . . .

Čudno dekle!

»To sem hotela povedati o Katarini; zato, da vidite, kako jo preganja nesreča skozinsko . . . Pred leti jo je bil zasnuvil sosedov. Delaven in varčen fant je bil — toda iz bajte! In oče Katarinin je zopet rekel: Ne. Od tedaj je začela hirati in bledeti. Mati je jokala in prosila, sosedje so prigovarjali. Nič! Potem se je ponesrečil oče in umrl nanagloma. Sedaj bi ne bilo ovire; a sedaj je bilo prepozno. Katarina je tedaj že ležala . . . Ali ni to milo, dr. Lovro?«

Ozrla se je. In ko je videla, da sem imel tudi jaz solzo v očeh, je dostavila:

»Sedaj leži pol leta in želi umreti. A niti ta želja se ji ne izpolni . . .«

In zopet ji je solza silila v oko. Meni tudi. In sklenil sem in povedal, da jutri ali pojutranjem obiščem Katarino.

»Ah, dr. Lovro, storite to!«

Tako, prijatelj! Vesel sem in srečen, da bivam med tem ljudstvom. In kakor vidiš, ljudstvo se me oklepa in mi zaupa . . . Da, ne le zdravnik — tudi dobrotnik in svetovalec hočem biti temu ljudstvu. Prijatelj, jaz sem srečen!

Ne! Jaz sem nesrečen!

Tisto noč nisem zaspal do belega dne. Mlinarjeva okna sicer niso bila razsvetljena; a mesec je obseval dolino tako jasno kakor še nikdar. Slonel sem ob oknu in bojeval čuden boj. Dva človeka sta se borila v meni. Eden, izobraženec, ki je študiral in je poklican, da bodi preprostemu ljudstvu voditelj in učitelj. Drugi naraven, ki bi se najrajši postavil z ljudstvom v eno vrsto, pozabil na vse in se pokmetil . . . Prešernov verz o Vrbi »srečni vasi domači« mi zveni po ušesih! Vstajam in hodim gor in dol po izbi . . . Naslanjam se na okno in jokam in tuğujem . . . Ali sem otrok, ali pa sem postal popolnoma drug človek, ki samega sebe več ne razume . . .

Prijatelj — svečenik si! Zato: čemu bi se ti prikrival! Glej, že mi iznova stopa pred dušo tista blazna misel, ki sem jo podil od sebe vse te dni. A ni se dala odpoditi. Zopet je tu! Tu jo imaš! Poslušaj! Vzel bi to dekle, izobrazil bi jo in si ustanovil dom tu v samoti in se zaklenil pred vsem svetom — — —

Blazna misel. A obenem s to mislijo vstaja druga, ki ni nič manj posebna:

Tine —.

Glej! Dr. Lovro in pa njegov pacient sta si stopila nasproti kakor dva protivnika, ki sta si na poti drug drugemu. Lucija — kdo bo dvomil — je odmenjena Tinetu. Sedaj pa pride dr. Lovro in stopi vmes . . . Smešno! A resnično!

In še nekaj!

Dr. Lovro je tisti, ki drži v rokah usodo svojega nasprotnika. Ali mar ni res tako? Ha, dr. Lovro: borilec in zmagalec obenem!

Kaj se ti zdi?

Prijatelj! Svečenik si in vaje gledati v človeško dušo! Zmote človeških src ležijo dannadan kakor razgaljene pred tvojim pogledom . . . Morda me boš pomiloval . . . Morda pa vzklikneš ogorčen:

»Varuj nas Bog! On blazni!«

V.

Blaznim! Zdi se mi, da res. — Poslušaj dalje! Drugo jutro mi je bila glava težka in telo utrujeno. Vstal sem, umil se, oblekel — vse kakor

v sanjah. Hotel sem vun, pa se mi ni ljubilo. Hodil sem po sobi gor in dol, naslanjal se na okno in dihal sveži jutranji zrak. Tudi to me ni umirilo. Iznova sem begal po sobi, hud sam nase in na ves svet. Kako ne! Glej: miru in zadovoljnosti sem prišel iskat v samoto; pa našla sta me nemir in razburjenost . . .

Ta blazna misel! To trpko spoznanje! Sram me je — a ne pomaga nič. Tako je: postavljen sem pred odločitev, da ali bežim iz kraja, kjer postajam ljudem zavora na poti do sreče, ali pa, da zatrem z vso odločnostjo tisto, kar se je neredno dvignilo v srcu . . .

Iz kraja —? Moj Bog, kako naj se ločim od gora in dolin, ki se jih niti nagledal nisem? Kako naj zapustim ljudi, ki so me ravno vzljubili?

Torej: zatreti! Odpovedati se, zatajiti se, pomagati se . . . Da, tako sem sklenil! To je misel, vredna moža! Tako hočem! Tako naj bo!

In lepa, vzvišena čuvstva so mi vstajala v duši . . . Srce je obetalo, da se pomiri . . . Pamet je rekla, da hoče pozabiti na vse, kar je bilo . . . Volja pa mora biti trdna in pokorna . . .

Tako naj bo! Kot zdravnik storim svojo dolžnost. In potem — potem naj se zgodi, kakor je odločeno! Dr. Lovro ni prišel med ljudstvo, da bi sejal nesrečo in nemir . . . Dr. Lovro se bo veselil sreče drugih, akotudi je sam ne bo deležen . . .

Vstal sem in se odpravil k Tinetu. Včeraj že bi bil moral iti, a zamotil sem se bil in odložil do danes. Danes pa se mora preobvezati rana, da se vidi, če morda ni nastopilo kaj posebnega. Če se morda rana ne gnoji? Če ni narastla vročina ali se pritaknil žig ali nastopilo vnetje?

Ko sem stopal po vrhu brda in hitel k svojemu Tinetu, zdel sem se — resnično! — zdel sem se samemu sebi junak! Junak, ki je ravnokar zavrnil izkušnjo in se na voljo drugim odpovedal samemu sebi . . . Kako lep je svet, ko ga človek gleda v tako idealno-lepem razpoloženju! Kako lahka je stopinja! Kako veselo srce!

»Torej, Tine, kako je?«

»Dr. Lovro, upam, da dobro. Bolečine so ponehale in spal sem vso noč.«

Gledal me je vdano in hvaležno. Dvoje solz je govorilo, kar mu beseda ni mogla izraziti. Skoz teh dvoje solz pa je sevala duša, mirna in odkrita, ki ne pozna zahrbtne misli in ki ji je izkušnja nepoznana . . . Srečen človek! Odvzel sem ovoj, — rana je bila čista, zdravljenje v najlepšem tiru. Kitam se je vračala prožnost; toplota normalna; vnetja nikjer . . .

»Tine, kmalu bo dobro! Nekaj dni še mirno in na gorkem in — potem boš zopet kot si bil . . .«

Mislil sem, da sem mu povedal novico, ki ga bo navdala z veseljem. Pa mu je šla preko čela poteza, težka in tužna, da sem ga pogledal začuden . . .

»Ah, dr. Lovro, ko bi Vi vedeli . . .«

Že zopet taisto: Ko bi Vi vedeli! Bog vas razumi! Posebna vrsta ljudi je to!

»Te mar ne veseli, da ozdraviš?« sem ga vprašal z očitanjem.

»Pač. Ampak — Dr. Lovro, ali bo zdrava tudi roka?«

»I, seveda!«

»A ljudje trdijo — in jaz sem bil prepričan, da ostane roka trda in nerabna za vse življenje . . .«

»To ni res! Da ti pokažem! Pomajaj s prsti! Tako. Glej: to je znamenje, da kite dobivajo svojo moč . . . Fant, vesel bodi in zaukaj!«

»Ne morem, dr. Lovro . . . Tako sem preudaril in premislil, da, četudi ozdravim, roka mora ostati mrtva in gluha —«

»Fant, ali noriš?«

In zopet mu je šla tužna poteza po obrazu.

»Čudno se Vam zdi moje govorjenje, vem. Toda verjemite, ko bi smelo biti po mojem — roka bi mi ostala mrtva in topa . . .«

»Roka mrtva in topa?! Desna roka! Ali se ti meša?«

Nasmehnil se je in stegnil levico, močno in žilavo, da so mišice zatrepetale:

»Glejte, ostala bi mi še tale. Tudi ta je močna; tudi ž njo bi se preživil . . .«

Potem pa je dostavil:

»To bi hotel; a zdi se mi, da je taka želja grešna . . . In zato nočem več misliti tako . . . Dr. Lovro, prosim Vas, zdravite me, kakor gre in kakor mora biti.«

Veš, da padam pri teh ljudeh iz začudenja v začudenje! Moj Bog, ali mar sanjarimo vsi skupaj, ali pa sem sam postal sanjač . . .

Obvezal sem ga iznova in odhitel domov čudno truden in potrč. Doma sem se zaklenil v svojo sobo in legel na posteljo. In ko je teta Jera trkala v tretje, sem se oglasil černo in zadirčno:

»Ne večerjam nocoj! Ne potrebujem ničesar!«

Ravno preden sem imel zaspati, sem se spomnil, da sem ta dan zamudil — Katarino. Ves dan mi ni bila prišla na misel . . . Toda jutri — da, jutri moram obiskati Katarino!

VI.

Tako je, kakor sem domneval. Tine in Lucija sta odločena drug za drugega. Zlobnost in krivica bi bila, ko bi kdo segal vmes in hotel preprečiti to, kár je odločila takorekoč narava.

Danes, ta dan sem izvedel vse.

Ko pridem to jutro k Tinetu — hotel sem ga obiskati mimogrede na poti do Katarine — zapazim na fantu važno izpremembo. Na licih rdeča pega; v očesu blesk; vedenje nemirno; pogled nestalen . . . Kaj bo iz tega? Odvežem rano — glej: vnetje. Žila bije nenavadno hitro; vročina je nastopila 2⁰ nad normalom. In to v zadnjih dvanajstih urah!

»Tine!« vzkliknem nehote — »kaj si delal? Kaj je s teboj?«

»Slabo. Slabeje nego včeraj.«

»To vidim. In zakaj?«

Oko, motno in blodno, mu je iskalo izhoda. Bilo je, kot da ima slabo vest in da se mi ne upa pogledati naravnost oči.

»Tine, ti nisi miren. Nekaj te teži in razburja. Reci mi: nocoj nisi spal mnogo?«

»Dr. Lovro — niti eno uro . . .«

»In zakaj?«

»Zakaj? Ko bi mogel povedati, kakor čutim. Vem, da bi me Vi razumeli hitro. A o tem je težko govoriti. Mori me in peče. A nimam človeka, ki bi mi povedal, da bi mi potem svetoval, kaj je prav in kaj ni prav . . . Dr. Lovro, Vi ste gospod, a vendar tako preprost in domač: Vam bi zaupal . . .«

In zaupal in povedal mi je vse. Sedaj vem; sedaj sem na jasnem.

Tine in Lucija — zdi se — čutita in slutita eno. Toda beseda se še ni izpregovorila med njima. Fant bi z veseljem prestal vso bolezen in vse bolečine — ko bi le vedel, da jo dobi . . . Toda, povedati ji to: Kdo bi si upal? Včasih se je že bil namenil, da izpregovori; po Lojzetu je hotel to storiti. A vselej se je premislil in odnehal. Kako pač? Pri Mlinarjevih so bogati; on je ubog. Zdrave roke ima, moč, pridnost, pogum — vse to ima! A vse to — zdi se mu — je premalo. Ubog je — in kako bi revež dvigal oči po bogastvu? Včasih mu je prišlo prepričanje, da bo Lucija bolj gledala na srce, nego na denar. V takih trenutkih je dajal na tehtnico svojo moč in svoje zdravje — in tehtnica je pokazala njemu v prilog. Upal je, odločil se je, da izpregovori — toda v odločilnem trenutku je upadel pogum . . . In tako je živel v upih in v dvomih vsa dolga leta . . . Sedaj pa, ko se mu je primerila nesreča, mu je zablestelo kakor rešitev . . . Ko bi bil ob roko — in kako mogoče, celo verjetno je, da bo — ko bi se izkazalo, da tudi zdravja in moči ni več: potem bi morala izginiti vsaka nada; zakaj prepad med njim in pa med njo bi nastal tako velik, da bi moral biti predrznež in bedak, ako bi potem še

gojil kako upanje . . . Hudo bi bilo — sam ne ve, kako bi prenesel ta udarec — a neke vrste rešitev bi vendarle bila. Potolažil bi se nazadnje, vdal se in pozabil . . . In ako bi pozabiti ne mogel, bi šel iz kraja, kamorkoli že, tako da bi nazadnje vendarle pozabil in srce bi se umirilo . . .

»Tako sem tedaj zaželel, da bi se v resnici zgodilo, kakor mi prerokujejo ljudje: Kite naj se mi potrdijo in roka naj ohromi . . . A vem, ta želja je grešna! Zato sedaj preganjam tako misel. Preganjam jo, pa je pregnati ne morem . . .«

Med solzami je iztisnil iz sebe zadnje besede. Okrog ust mu je trepetalo, in prsi so valovile.

To veš, da me je pretreslo do srca. Siloma sem pridržal solzo. Premağati sem se moral z vso silo, da mu nisem tudi jaz odkril vsega, kar se je godilo v moji duši zadnje dni. Sililo me je, da mu izpovem vse in ga zatrdim, da je on — preprost fant — velikani nasproti meni . . .

Toda položaj je bil resen. Bolnika je bilo treba umiriti; zakaj nobenega dvoma ni bilo, da je bila dušna razburjenost povod k nenormalno hitremu obtoku krvi; to pa je povzročilo vročino in vnetje.

Zato sem se prizadejal, da ga potolažim, kakor morem.

»Tine, pomisli! Poslušaj me! Recimo, roka ti ohromi zavselej. Ali misliš, da ti bo to tudi srce umirilo? Motiš se! Ko boš videl, ali čul, da se je Lucija omožila in vzela drugega . . . Pomisli, ali ne bo potem tvoja nesreča dvojna?«

»Ne, dr. Lovro! Ko bi se zgodilo to ob zdravi roki — da! Tako pa bi se vdal in si mislil: Saj drugače biti ni moglo.«

Nastal je molk. Le potok, ki je žuborel pod oknom, je motil tišino. In pa sapa, ki je sunkoma prodirala iz bolnikovih prsi, je spominjala, da se na tem ozkem prostoru med štirimi lesenimi stenami odigrava nekaj, kar je podobno tragiki življenja . . .

Toda proč s sentimentalnostjo! Izguba časa bi se utegnila maščevati.

Kaj naj storim? Česar sem se bal, to je nastopilo. Temperatura narašča izdatno. Naj nastopi še malo prehlajenje in —

Ne, to se ne sme zgoditi — sedaj že celo ne! Sedaj, ko cenim to mlado življenje bolj kot sem ga . . . Sedaj že celo poizkusim do skrajnosti vse, kar znam in morem . . .

Moj sklep je bil gotov: dr. Oblak mora priti, da poizkusiva s skupno močjo, kar bi moja nezkušenost sama ne premogla.

»Tine, jaz ti ne prikrivam: položaj je nevarnejši kot je bil . . . A dolžnost je, da storimo, kar moremo. Razumeš: dolžnost je!«

»Dolžnost je —« je ponovil. Oko mu je blodilo nekje gori pod stropom, kjer so v vrsti visele na steklo slikane podobe svetnikov s Križanim v sredi . . . Oko je blodilo — kot da išče nekaj, pa najti ne more . . .

»Tine, dolžnost je! In zato moramo poklicati dr. Oblaka. Razumeš?«

Bolnik je pritrđil z glavo. Potem je zatisnil oči. Bil je videti utrujen.

Pokličem teto. Razložim ji, kako ravnati z bolnikom. Sam pa hitim naravnost k Mlinarju.

Pri Mlinarjevih napišem pismo na dr. Oblaka. Lojze je medtem napregel — in čez pol ure je že drđral voz po kameniti cesti proti mestu.

Ko sem na to ves razburjen hitel nazaj k bolniku, vem samo to, da me je vso pot spremljevalo dvoje objokanih oči, ki so me prosile vdano in vneto: »Dr. Lovro, rešite ga!« In teh dvoje oči — lepih in umnih, v svoji obupanosti tem lepših — me ni hotelo zapustiti niti potem, ko sem sedel ob Tinetovi bolniški postelji. Iz mraka napol zastrite sobe so se ozirale name te oči in prosile vedno bolj prisrčno: »Dr. Lovro, rešite ga!«

Ha! Tedaj pa se je zarežal tudi demon iz ozadja! Demon ljubosumni! In — Prijatelj, sram me je, a res je bilo: moje oči so obstale na polici, kjer je stala steklenica z napisom: »fluidum extractum« . . .

»Ne! Nikdar ne!«

Planil sem pokonci, da se je nemirno zganel bolnik; segel sem na polico, odprl okno in — steklenica s »fluidum extractum« je ležala razbita v potokovi strugi — —

Potem pa je tudi demon odnehal in le še dvoje iskrenih oči je sijalo iz daljave . . .

Ostal sem pri bolniku ves čas. Vsake pol ure sem meril vročino in menjaval obkladke. Vsake pol ure sem stopal pred hišo, če že morda ne prihaja voz z dr. Oblakom. No naposled — mračilo se je že — pridrdra voz izza ovinka. Bil je Lojze — toda sam! Dr. Oblaka ni bilo . . .

»Zdravila so tukaj, a dr. Oblak pride le, ako se bolezen ne izboljša. Sam leži bolan vsled prehlajenja. Tu je pismo.«

Dr. Oblak. Opravičuje se, češ danes nemogoče. Prilaga uspavalne praške in »monico sap«. Upa, da bolniku odleže. Njemu — dr. Lovrotu — zaupa popolnoma. Na vsak način naj voznik jutri zopet pride, da poroča o bolezni in, ako treba, vzame drugih zdravil. On — dr. Oblak — pride, kakor hitro mogoče . . .

Tako! Vsa skrb in vsa odgovornost je bila torej naložena na moje rame! In jaz — novinec, brez praktičnih izkušenj . . . In bolnik — bolnik

posebne vrste, ki mora ozdraveti na vsak način . . .

Verjemi, tedaj so tudi moje oči iskale v kotu za mizo nekaj, na kar bi se uprle z zaupanjem in uteho . . . In iz kota dol se je oziral obraz, začrtan sicer z okornimi potezami, a ne brez duha . . . Neuka roka je bila znala vdahnuti tudi v te poteze nekaj tistega, kar sicer nič ne govori, a vendar mnogo pove . . .

In res — moj trud ni bil zastonj! Praški so storili svoje in kmalu na to je spanec legel na bolnikove oči. Razburjenost je ponehala in dihanje je postalo enakomerno.

Ko sem se tisti večer odpravljal spat — začudo miren in potolažen — sem se spomnil, da sem tudi ta dan bil zamudil Katarino . . . Pa ni me pekla vest; zakaj drugače biti ni moglo. Jutri pa na vsak način mora priti na vrsto — Katarina.

VII.

Drugo jutro, ko se je komaj zasvitalo, je že trkalo na vrata.

»Kdo je?«

Bila je teta Jera.

»Kaj — ? Ali je Tine — ?«

Planil sem pokonci. Moja prva misel je bil Tine. Ko bi se mu bilo poslabšalo ponoči in bi bil nastopil akuten prisad, ali se pojavil delirij . . .

Pa ne. Tinetu je bilo dobro. Ampak Katarina! Pastir iz Žetine je bil tukaj in je prosil, da naj grem takoj. Ponoči so jo baje prevedeli, potem je bila zelo slaba. Malo poprej, preden je odšel od doma, ji je odleglo, a prosila je, da naj vseeno pridem.

»Pojdem takoj! Hiti domov in povej, da takoj pridem!«

Pa še vedno je stal v veži, vrtel klobuk v roki in jecljal:

»Ko bi, dr. Lovro, vzeli s seboj polajšavo . . . Pravi, da bo umrla . . . Pa so rekli ljudje, da imate polajšavo . . . Ko bi —.«

»Dobro! Teci naprej in povej, da prinesem vse, kar treba.«

Hotel sem namreč spotoma pogledati Tineta.

»Pa bi, dr. Lovro, lahko zašli . . . Zato so rekli, da naj počakam . . . Do Volč gre pot po grapi, potem se zavije proti Krnicam. Tam je ovinek in —«

»Dobro, dobro! Najdem sam! Le hiti!«

Na razpotju pa se je obrnil še enkrat in razlagal: »Je rekla, da se je bala, ali bi poslala ali ne . . . Pa Lucija iz Mlina ji je pisala, da ste prijazni in —«

Kaj bi bil še povedal, ne vem. Jaz sem hitel v stran — do Tineta.

No, Tinetu je bilo dobro! Teta mi je pripovedovala vsa vesela:

»Tako mirno je spal vso noč, kot še nikdar. O, dr. Lovro, Vi ste naš dobrotnik. Kako naj Vam povrnemo?«

Zmajal sem z roko in se poslovil.

»Dobrotnik —«

Peklo me je kot očitiranje. Tak »dobrotnik«, ki ima v sebi toliko egoista, da se mora boriti z njim za žive in mrtve, da ne podleže . . . Ironija!

V Žetini me je sprejela mati Katarinina.

»O, dr. Lovro, da ste le prišli! Ponoči je bila slaba in je komaj obstala. Sedaj ji je odleglo; a to je le mimogrede . . . Tudi ona ve, da je mimogrede . . . Pa v tolažbo ji bo!«

Brisala si je oči in me gledala vdano in hvalžno.

Tudi v teh solzah se je blestela beseda »dobrotnik« . . .

Stopil sem v sobo, kjer je ležala bolnica. Skoz okna je sijal jutranji polmrak. Okrog vogla so peli ptiči. Po hribih na okrog je zvonilo.

»Kako je?«

Na odeji je ležalo dvoje rok, bledih kot marmor, prozorno svetlih ob robih. Tudi obraz je bil kakor iz marmorja. Na močno upadlih licih sta se javili dve rdeči pegi; ob kosteh je sevalo nekaj prosojnega: znamenje, da bolezen hiti k cilju . . .

»Dr. Lovro —«

Glas ji je bil slaboten, a je zvenelo v njem nekaj kakor veselje. Veselje menda, da se ji bo vendarle enkrat spolnila želja, ki je zdaj še edina, ki jo goji . . .

Zasmilila se mi je. To življenje, komaj razcveto in razvito, že nosi na sebi znak smrti . . . Videl sem, da bodo zdravila, ki jih dam, res kvečjemu le — polajšava . . .

»Je slabo? Jeli?«

Izmed posinjelih ustnic se je zablestela ozka vrsta zob, lepih, a silno bledih . . .

»Slabo —« je odgovorila tiho.

Žila je bila neredno. Tudi dihanje je bilo le še v sunkih; vsak dih je povzročal bolečino.

»Peče tudi?«

»Da. Tu v grlu.«

Kajpada! Bolezen v zadnjem štadiju!

»Ponoči so bili tukaj gospod in so mi svetovali, naj pošljem po Vas. Tudi sicer bi bila poslala . . . a bala sem se . . . in sem mislila —«

Polotil se je je kašelj. Čez dolgo se je odahnila in rekla:

»Sedaj mi je bolje.«

Pa zopet je morala počivati. Govorjenje jo je utrudilo.

»Pri koncu je z menoj, to sama vem ... Nič me ni treba tolažiti ... Pripravljena sem ... Le, ko bi mi dali, da bi laže trpela —, ker hudo je — hudo, dr. Lovro.«

Oči so se ji zalile s solzami. Roka se je hotela dvigniti, da bi jih otrla; pa je bila preslaba ...

Vzel sem iz torbe zdravila dr. Oblaka in odbral potrebno.

»Lucija mi je pisala, da je govorila z Vami in da ste tako dobri in prijazni —«

»Ne trudi se, Katarina! Govorica te razburja.«

»Ne, sedaj mi je bolje ... Sedaj mi je dobro ...«

Hvaležen pogled iz oči, ki se takorekoč že poslavljajo od sveta! No, to je nam zdravnikom najslajše plačilo za trud ...

»Sta pač prijateljici z Lucijo?«

»O pač! A kdaj je že nisem videla! Odkar sem bila zadnjikrat v fari — in tega je tri mesece.«

»Ali te Lucija ne obišče?« Pogledala me je vprašujoče:

»Ne. Ona ne more.«

»Res. Daleč je; in Lucija ima dela veliko ... Toda ob nedeljah bi vendarle prišla,« sem ugovarjal. — Zopet me je pogledala začudeno.

»Tudi ob nedeljah ne more ... Ali Vam ni povedala?«

»Ne —.«

»Ah, seveda! Zdelo se mi je, da ne. — Ne more. — A izvedeti morate, dr. Lovro ... Jaz Vam povem — jaz Vam povem ...«

Menil sem, da se ji blede. V očesu nisem opazil nikakega znaka blodnje ali nerazsodnosti; ampak to čudno, nerazumljivo govorenje ...

»Dr. Lovro, jaz Vam povem: ona je hroma ... Ozdravite jo!«

»Hroma?«

To vem, da sem se ustrašil lastnega glasu; tako čudno je zazvenela ta beseda! Nekaj mrzlega mi je šlo po udih; pred očmi se mi je hotelo stemniti. Sedel sem na stol in trdo sem si položil roko na kolena, ker sicer bi se ne bil vzdržal niti na stolu ...

»Hroma —? Lucija —? To ni mogoče!«

»Da. Hodi sicer; a s težavo ... Ko sva hodili v šolo, je zaostajala za drugimi in jokala ... Le jaz sem jo čakala ... Pozneje se je prehladila in sedaj je še huje ... Dr. Oblak jo je zdravil, pa je opustil ... Je bolezen od rojstva ...«

Torej —! Sedaj mi je bilo jasno marsikaj!

»Pa ona je vedno upala, da se tudi taka bolezen ozdravi. ‚V bolnišnico pojdem‘ — je rekla — ‚tam so zdravniki vsake vrste‘ ... A zavzela

se ni nikdar, da bi šla. — Sedaj pa ste prišli Vi, dr. Lovro, in jaz sem mislila ... Ne more more povedati — vem ... Toda, dr. Lovro, prosim Vas —.«

Kaj sem govoril potem, kako se poslovil, kako našel pot domov: to mi je popolnoma neznano. To vem, da me je pričakovala teta Jera na pragu, ko sem prišel in se prijela za glavo, ko me je zagledala.

»Jedet, dr. Lovro, kako ste bleedi!«

Tedaj pa sem pristopil k ženi in jo stresel za ramo kakor blazen:

»Jera! In tega mi ne poveste! In tega mi ne poveste!«

»Moj Bog! Dr. Lovro, kaj Vam je?«

Z nepopisno grozo mi je zrla v oči. Strah in presenečenje sta ji čudno spačila postarno lice. V resnici je morala misliti, da blaznim.

»Tega mi ne poveste! O Luciji mi ne poveste! Lucija je —. Lucija je — —«

Beseda »hroma« mi ni šla z jezika. Ta pojem je bil tako grozen in nenavaden, da mi je duša bežala pred njim; kako li, da bi ga mogel izraziti v besedi!

A Jera je menda razumela, kaj mislim. Hipoma so se ji ublažile poteze strahu in bila je zopet teta Jera, ko je izpregovorila:

»Jedet, dr. Lovro! Ne povem —? Ali sem mogla povedati? Moj Bog, ali sem prišla do besede? Ko ste bili zadnje dni tako čudni in zamišljeni! — Dr. Lovro, Vi ste bolni! Tako je! Dr. Lovro, Vi ste bolni!«

Pol s silo, pol s prigovarjanjem me je pripravila do tega, da sem legel v posteljo in ostal doma; ker sicer bi bil hitel kakor blazen naravnost do Lucije in ji povedal —. Kaj povedal? Saj ji pravzaprav nič povedati nisem imel! Pač! Povedal bi ji bil, da je to, kar sem čul, padlo kakor mrtvaški prt in zagrnilo ... Ne! Padlo je kakor slana in je zamorilo ... Tudi ne! Leglo je kakor môra na moje srce in ga umorilo ...

VIII.

Drugi dan sem se pomiril toliko, da sem si smel upati k Luciji. Da moram do nje, da se razgovorim z njo: to je bilo vendar več ko gotovo. Kako bi mogel nositi zaklenjeno v srcu to grozno muko, ki me je razjedala in z vso silo hotela na dan?

In šel sem.

In prav je bilo, da sem šel. Sedaj vem vse. Poprej sem pač slutil nekaj — tako iz daljave. A sedaj vem vse, in stvar stoji pred menoj jasno kakor na dlani. —

Lucija je šivala ob oknu, kakor ponavadi. Stopil sem v sobo, sesedel se na stol in jo pogledal. Čudna tuča mi je prevzela srce. Ta pravilni obraz, te čiste oči, ta lepa duša — a vendar... O narava, ali si kruta, ali pa se le igraš s človeškimi srci!

Pogledala me je začudeno. Moral sem biti pač bled in razburjen.

Dolgo časa je obstala s pogledom na meni. Potem pa je prišlo v njene oči nekaj kakor spoznanje... Nekaj kakor senca je padlo čez pogled in rdečica je stopila v lica.

»Dr. Lovro, Vi ste bili pri Katarini?«

»Da, bil sem.«

In še je trepetalo v pogledu. Oko je zablestelo, a se takoj zopet skalilo. Solza je prišla od nekod in se razlila čezinčez.

»Dr. Lovro, Vi veste vse!«

»Jaz vem vse!«

Sklonila je glavo na mizo in zaihtela natihem.

»Lucija, jaz te pomilujem čez vse mere... Verjemi mi —! Ah — jaz sam ne vem, kaj hočem... Meni je neznosno pri srcu!«

Vstal sem in razburjen stopil po sobi gor in dol. Obstal sem zopet — hotel govoriti — ni mi dalo... Kaj sem mislil? Bog ve! Čul sem njen sunkajoči jok... vodo, ki je šumela zunaj pod oknom... stope, ki so ropotale v mlinu... Bilo mi je, kot da stojim pred nekom, ki me kliče na pomoč, pa mu pomagati ne morem...

Naposled je dvignila glavo in otresla solze.

»Povejte mi, dr. Lovro —. Saj itak vem, kako je z menoj... A, da vendar enkrat vržem od sebe vse upanje: povejte mi in recite, da je zastonj vsak trud... Ko bom to slišala iz Vaših ust, potem bom zagotovljena in mirna...«

Ozrla se je vame. Nikdar ne pozabim tega pogleda, ki je čakal na besedo, ki naj odloči za vso bodočnost... In kar je najhujše: na dnu tega pogleda — zdi se mi — je trepetalo upanje, da morda dr. Lovro izreče ugodnejšo sodbo nego drugi...

Toda dr. Lovro je moral govoriti resnico in govoriti kakor drugi!

»Lucija, pusti upanje! Zastonj je!«

Ali sem bil krut, kali? Vendar, zdi se mi, da sem izrekel sodbo po vesti in resnici.

»Zastonj je —« je ponovila za menoj. Še enkrat so se ji zalile oči, a obrisala jih je odločneje nego prej. Posegla je po delu in rekla:

»Sedaj bom mirna!«

Mirna —? Ko bi ne bil vedel, da se vara! Videl sem, kako se ji je tresla roka; kako ji je drhtela vsaka mišica na obrazu; kako je dihala

sunkoma; kako je le s silo zadrževala tok solza... In taka naj bi bila mirna?!

In res — naenkrat je vrgla delo od sebe in se naslonila na stroj:

»O jaz nesrečna! O jaz nesrečnica!«

»Lucija —!«

Skušal sem jo pomiriti, a kako? Navajal sem slučaje iz življenja, ki so trpki in težki, a se vendarle preneso. Omenjal sem bolnike, priklenjene na bolniško postelj vse življenje... jetične, ki vise z vsako žilico na življenju, a jih življenje vendarle počasi, a vztrajno peha od sebe... po-

J. STEFIC: STAROST.

nesrečence, ki jim nesrečni slučaj v enem hipu zruši v prah vse lepe sanje, ki so jih z veseljem in samozavestjo gradili leta in leta...

In kaj meniš, mi je odgovorila na vse moje razloge?

»Dr. Lovro, Vi me ne razumete, ni to moja nesreča. Je nesreča, a ni najhujša. Nekaj drugega je —«

»Tine!« sem rekel odločno in se ustavil pred njo.

»Da, Tine,« — je rekla in rdečica ji je stopila na obraz.

»Lucija —« sem povzel naglo. Vesel sem bil, da bom mogel povedati vsaj nekaj tolažilnega —

»Lucija, tu moja roka! Tine bo ozdravel in kar je namenjeno med vama, to naj se zgodi.«

Toda, meniš, da sem jo razveselil s to novico? Kaj še! Povesila je glavo in rekla otožno:

»Tine bo ozdravel — a jaz ostanem kakor sem bila... In med menoj in med Tinetom bo ostala še naprej tista visoka meja, ki čeznjo ni mogoče —«

»Lucija, ne —!« sem jo prekinil. Toda ni me pustila do besede.

»Dr. Lovro, pomislite, da mi je prišla v slabih trenutkih želja, naj bi tudi Tinetu pustila bolezen sledove za vse življenje... Zavoljo sebe sem to želela... Ali ni to grozno, dr. Lovro?«

»Lucija!« sem zavpil, do skrajnosti razburjen, — »to ni res! Ti tega nisi želela! To je bila pač misel, ki ti je prišla, a želela tega nisi! Ti se varaš!«

In zopet sem hodil — dirjal po sobi gor in dol... Kaj naj počnem? Kaj naj rečem? Vse mi je bilo jasno; vse sem vedel. A kako naj vpeljem zadevo? Moj Bog, ali je resnica, ali sanjam? Ali naj govorim in ji povem vse — ali pa naj grem, se umirim in zopet pridem?

In to si pač moraš misliti, kako je gledalo dekletko, ko —. Na! Kako naj povem? Misli si: resni in premišljeni dr. Lovro vstaja; hlasta po sapi; lovi besede; obeta, da bo vse, vse dobro; svojo besedo zastavlja, da hoče urediti vse — in naposled beži iz hiše, hiti čez drn in strn naravnost — —

Moja pot je šla naravnost k Tinetu.

Ah, ti ljudje! Preprosti in naravni; sramežljivi in zaprti drug proti drugemu! Skrivajo svoja čustva, se boje z besedo na dan — pri tem pa po lastni krivdi umirajo tuže in bolesti... Ali meniš, da nista vedela oba in še Lojze povrh, kako je? In vendar je bilo treba, da pride šele dr. Lovro in da on izproži besedo... Smešno!

In to — prijatelj! — je sedaj moj namen in moja naloga, da ta dva človeka pripeljem skupaj in ju napravim srečna za vse življenje... Ko to izvršim, potem — potem — —

Že jih vidim, kako se mi muzajo moji znanci in sošolci! Že jih slišim, kako govore in se ponašajo, češ, ali nismo rekli: »Naveliča se in se vrne in poreče —« Toda bodi jim! Ako se res zgodi, da zapustim ta kraj in se vrnem med svet... Bodi jim! Porekli bodo: »Čudak je bil in ostane!« Toda mene bo tolažila zavest, da moje bivanje v blegoških hribih ni bilo igra slučaja, ampak da je dr. Lovro bil tisti, ki je strnil pota dveh src, ki bi drugače morda na veke ne bila pripeljana skupaj...

Toda nekaj je, kar me peče! Prijatelj — sram me je! Sram me je, ker se čutim tako majhnega vpricho teh preprostih ljudi. Majhni so v učenosti, a veliki v odpovedi! Ali mar ni tako? Vežejo se za vse življenje, pa ne gledajo na zunanost, ker neka višja, neka lepša misel je, ki jih spaja med seboj. Ta misel je tako močna v njihovih srcih, da spricho nje smatrajo telesno hibo za postransko stvar, ki ni zmožna, da bi jih ovirala na potu do medsebojne sreče... In do te lepe misli se dr. Lovro navzlic svoji izobrazbi povzpeli ne more... O prijatelj — majhen sem in sram me je!

IX.

Stvar je v tiru. Stavim, da poreko: »Dr. Lovro ju je spravil skupaj.« A da sta pravzaprav že zdavnaj bila spravljena, ter da je bil dr. Lovro le bolj zunanji vzrok, da sta se našla: tega ljudje ne bodo vedeli. To bodi zaupano temle listom, ki jih sproti spisujem in nakladam drug na drugega. —

Tinetova bolezen ponehuje kar vidoma. Že prihaja iz hiše; že stopa kri v blede lice in oko se blesti v čudno veselem žaru... Zavidam ga skoraj. Včasih se mi hoče vzdigniti v srcu — pa se zasmejem samemu sebi in pozabim...

Še vedno sem tu in opravljam posel zdravnika. Ljudje me kličejo, mi zaupajo, me hvalijo. Tudi jaz ljubim te ljudi, kot sem jih ljubil.

Vendar, nekaj je stopilo vmes in napravilo mejo med menoj in med ljudstvom. Med ljudmi, ki me ljubijo in me smatrajo kot domačina, se zdim samemu sebi — tujec... Ljubezen in vdanost, ki mi jo ljudstvo kaže ob vsaki priliki, me vznemirja; spoznam, da je nisem vreden. To ljudstvo mi je živo očitane, pekoča vest... Tako mi je, kot da nosim žgoči znak na čelu, ki vpije, da ljudske ljubezni nisem vreden. Tesno in negotovo mi je pri srcu, kadar moram iti med ljudi in občeovati z njimi; zato ne prihajam mednje, razen kolikor zahteva moj poklic. Najdražja mi je postala sobica na solčnem koncu Jerine hiše in pa gozd, ki se vleče po brdu v višavo. Pa celo gozd in gora nimata zame več tiste privlačnosti kakor nekdanj. Čutim, da sem se izdatno izpremenil v zadnjih dneh, in le čudim se samemu sebi in se povprašujem, kaj da pravzaprav hočem in kaj da še čakam. Šel bi in bil bi, kot so drugi moje vrste... Ko bi le vedel, da bom drugje srečnejši?! — Ne, zdaj še ne morem odtod! Počakam, da se zadeva izpelje do konca: da vidim dvoje srečnih ljudi, sklenjenih v nerazdružno zvezo za vse življenje... Potem — potem naj se zgodi, kakor je namenjeno!

Včera j sem bil v gozdu. Krasen dan je bil. Ptici so peli po vejah, žuželke so brnele po zraku, pajek je predel, mravlja se je trudila, kaplja je žarela na veji... Človek bi moral biti top in glu h, da bi ne bil vesel takega poletnega jutra. A jaz sem bil otožen in pobit —.

Tedaj je zazvonilo v Žetini.

V trenutku mi je prišla na misel Katarina. Torej vendar! Glejte si: našla je, po čemer je hrepenela; izpolnila se ji je želja — vsaj zadnja...

Ko bi se le meni tudi —!

A kaj pravzaprav želim? Ne! Umreti si ne želim, ampak srčnega miru in tihe zadovoljnosti si želim... Da bi utešil svoje čudno srce in bil zopet vesel sebe, ljudi in življenja: tega si želim! Ah, ali se še kdaj vrnejo prejšnji časi?

Vrnil sem se domov, sedel za mizo in odprl knjigo. Študiral bi bil, toda okno je bilo odprto in spodaj v dolini je brnelo mlinsko kolo; zgoraj v gori pa so zvonovi peli svojo mrliško pesem... Nemogoče!

Tedaj potrka na vrata in vstopi — nihče drugi, nego dr. Oblak.

»Prihajam z novico... Toda —. Prijatelj, Vi ste bled in zamišljen... Ali ste —? Dovolite, da sedem!«

Debeli mož je sedel, da je zaječal stol pod njim. Z višnjevo ruto si je obrisal potno čelo, napihoval ustnice in pihal sapo, da se mu je širil že itak obilni podbradek.

»Vročina! Vražja vročina! In ti hribi — fe j! Da ste šli in si izbrali to ezdrelonsko planjavo... Ne rečem: razgled je lep... Ampak preden človek prileze na vrh...«

»S čim naj postrežem, dr. Oblak?«

»A —! S čim naj streže samotar? Pač? Malo vode z limonado. He j, Jera!«

Teta Jera je morala biti že pripravljena. Takoj je odprla vrata in stala pred dr. Oblakom z zardelim licem in z — belim predpasnikom...

»Kaj naj prinesem, gospod?«

»Vode z limonado!«

In odhitela je kakor mlada.

»Slišite!« — (in debela desnica dr. Oblakova je padla na mojo ramo) — »uženite novico! Dovoljen mi je pokoj! Prijatelj, kaj pravite na to?«

»Čestitam —. Pravzaprav — zdi se mi, da odhajate prezgodaj. Trdni ste še in sposobni.«

»Trden in sposoben, haha! Ne rečem! Toda naveličan! Prijatelj, ko obhodate blegoške strmine po dolgem in počez tolikokrat, kot sem jih jaz — potem — potem — no, kaj bi tisto! To sem hotel reči: Vi morate biti moj naslednik; za hribe ste kakor nihče drugi! Ne ugovarjajte! To je kot bi

bilo pribito! Priporočeni ste — to je dovolj! Čestitam! Moji inštrumenti in vsa ropotija so Vam na razpolago!«

Hotel sem ugovarjati, a ni me pustil do besede.

»Še nekaj!« — (in zopet sem čutil težo njegove desnice) — Čez mesec dni grem v toplice. In tačas me nadomestujete v mestu kot naslednik in spe... Velja —?«

»Toda, dr. Oblak —«

»Nič!« — je kričal — »velja?«

»Velja. Ampak kraj tukaj se mi je priljubil...«

»Priljubil, haha! O tem priča blede lice in povešena glava... Sicer pa ostane Blegoš še vedno v Vašem področju... Na — kaj sem hotel reči? Eh, da! Vi trubadur, ali kako bi Vam rekli! Vi begate dekletom glave in sklepate mlada srca... Vse vem! He! Kje so časi! — Bravo, Jera! Limonada, to je nekaj!«

Pil je v globokih požirkih in se hrupno oddihal.

»Vsa vas govori. Vsa dolina je polna hvale. »Dr. Lovro! Dr. Lovro!« Ko bi ne bil star, bi Vas zavidal. Na! — Ampak, Jera, kaj prinašate na mizo? To je vino? Glej, v buteljki ga je hranila... Ej, Jera, Jera —!«

Zapretil ji je s kazalcem. Jeri pa je žarelo lice veselja in ponosa.

»Za Vas je, gospod. Vedela sem, da enkrat vendarle pridete k nam in ozdravite dr. Lovrota.«

»Ozdravim, haha!« se je smejal široko in natakal — »ozdravim! A zato ga Vam tudi vzamem... Stojte! Na svatbo še pridem — na Tinetovo! In tedaj, — Jera, zapleševa tisto hitro, kako se ji že reče... Lej jo — sram jo je in beži kot da je dvajsetletna... Na! Bravo! Vino ni slabo!«

X.

Tine in Lucija sta torej mož in žena. Kar je že zdavnaj po naravi bilo drug za drugega, to je zvezala in blagoslovila še Cerkev. In prav je tako!

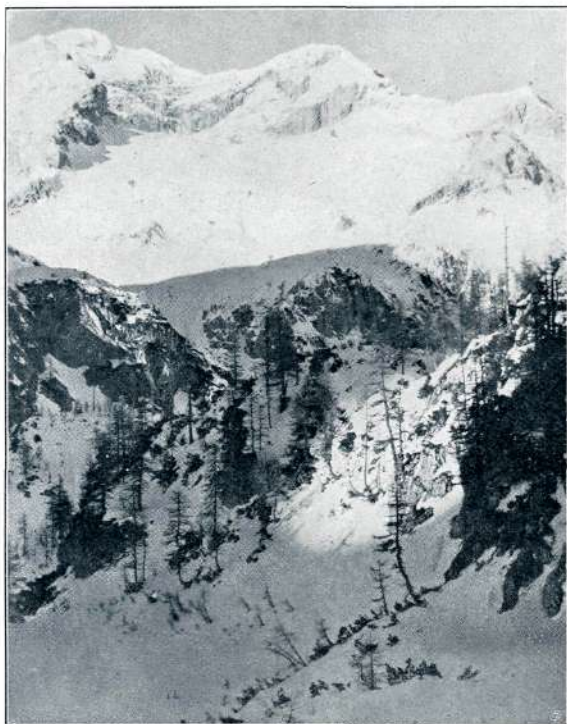
Na svatbo so bili povabljeni le najbližnji. Jaz sem sedel nasproti ženinu in nevesti, dr. Oblak poleg mene.

Ljubko in milo mi je bilo — a obenem otožno do tuže... Bilo mi je kot otroku, ki proži roko proti mesecu. Mesec je lep in svetel, a tako neznanško daleč in vekomaj nedosežen...

Kako so se svetile svatom oči veselja in ponosa! Dva doktorja v njihovi sredi! Oba preprosta in prijazna kot domača med domačimi. Kako je žarelo lice nevesti Luciji! Kako ljubeče-miren je bil pogled Tinetov! Teta Jera, ki je sedela poleg mene, je ponovila že vdru gič: »Hišo Vam dam zastonj, dr. Lovro, samo da ostanete!« A jaz? Vsakdo je vedel, da imam drugo jutro odriniti z

dr. Oblakom. In to je bilo edino, kar je motilo veselo razpoloženje.

Spominjam se, da je vstal dr. Oblak in napil ženino in nevesti. Nisem poslušal, kaj je govoril; bil sem kakor v omotici. Videl sem kakor v sanjah, kako so se med govorom izpreminjale poteze na obrazih poslušalcev: zdaj v resno, zdaj v šaljivo — kakor je pač govoril dr. Oblak. Ko pa je sedel in končal, so se kakor na povelje obrnile oči vseh vame. Moral me je bil pač omeniti v svojem govoru; a Bog ve, da ne vem za to. Dolgo je trajalo, da sem se zavedel. In ko me je

POGLED NA TRIGLAV Z VELEGA POLJA.

dregnil dr. Oblak, češ: »Vstanite in govorite!« — kaj sem hotel: Vstal sem in govoril — —

Dovoli, prijatelj, da prekinem in ti pokličem v spomin neke dogodke iz dijaških let.

Ali se spominjaš naše abiturijentske veselice? Ali veš, kako je tedaj v obmiznih govorih izbruhnilo na dan tisto dvojno mišljenje, ki sta ga skoz vso gimnazijo zastopali dve nasprotni si struji? Eni so bili pesimisti; drugi smo bili optimisti. Enim so rekli tudi materialisti, drugim idealisti.

In tedaj ob veselici se je bil dvignil »pesimist« ter je govoril:

»Med ljudstvo pojdemo. A pravilo naj nam bo: Ljudem ne zaupaj izlepa. Glej v prvi vrsti

nase, da si zagotoviš brezskrben obstanek. Fabula o našem 'dobrem' ljudstvu naj ostane fabula...«

Tako materijalist.

Pa si se dvignil ti kot zagovornik optimistične struje in si ga zavrnil:

»Da takozvano ljudstvo ni vse dobro, to je gotovo. Da je med ljudmi mnogo takih, ki jim je zaupati le z opreznostjo — kdo bi tajil? Toda, tovariši, ne sodimo enostransko! Ne pozabimo, da se dobe zlasti med preprostim ljudstvom srca in značaji, ki jih — hočeš-nočeš — moraš spoštovati. Preprosti so in neučeni, a vendar so veliki! Tako so veliki, da se mi, ki se štejem izobražene, moramo sramovati vpricho njih...«

Tako ti.

Ali se spominjaš, kakšno pritrjevanje so takrat izzvale tvoje besede? Da si takrat izrekel veliko resnico, to — prijatelj! — vem jaz danes bolje, nego sem vedel tedaj... .

No in ta dogodek iz dijaških let — ali je bilo pametno, ali ne? — sem povedal svatom tistikrat v svojem govoru. Ali so me razumeli, ali ne — ne vem. Kako so nepremično zrlji vame in v pazljivosti vztrajali do konca. Le dr. Oblak je mrmral v brado, češ:

»Neumnost! Kdo Vas razume?«

Pa to me ni oplašilo. Videl sem namreč — in tega ne bom pozabil nikoli —, kako se je med mojim govorom orosilo oko nevesti Luciji in kako si je potem, ko smo trčili, z robcem zakrila oči in natihem ihtela. Zdi se mi, da če drugi ne — ona me je razumela. In to mi je dovolj!

Drugo jutro pa sem odhajal. Lojze in Tine sta zapregla molče. Sklanjala sta se globoko dol nad jermene, ker jutro je bilo megleno in rosa je silila v oči... . Na oknu sta dehtela nagelj in reseda. Reseda je ostala ponižna kot je bila, nagelj pa je bil pognal v tem času novih cvetov. Preden sem stopil na voz, se je pojavila od nekod roka in utrjala tri najlepše. Hranim jih še danes.

* * *

In tako, prijatelj, naj roma sedaj teh desetero listov do tebe, ker zate sem jih pisal. Pisal sem dogodke sproti, kakor sem jih doživljal, zato so listi pisani malo hlastno in raztrgano... . Pošljem ti jih, ker si me sam prosil zanje. Potem pa, ko bodo listi oddani, naj mi bo, kot da sem v izpovedi izpral iz dogodkov vse tisto, kar je zame manj lepo in manj častno. Ostanajo naj samo lepi in očiščeni spomini.

